

MARKETING

ILMIY, AMALIY VA OMMABOP JURNAL

B MARKETING E INNOVATSIYA D I BIZNES S RAQAMLI MARKETING V D ELEKTRON TIJORAT

№2-SON

2025-YIL, FEVRAL

9710 xalqaro daraja

№240874

ISSN: 3060-4621

OPEN ACCESS

JURNALNING MAQSADI

Tadbirkorlik-biznes faoliyatini tashkil etishning marketing asoslarini, yo'nalishlari, echimlari, vositalarini yaratish va rivojlantirish

ALOQA UCHUN MA'LUMOTLAR

TEL: (97) 783-84-64

VEB-SAYT

www.marketingjournal.uz

ELEKTRON POCHTA:

info@marketingjournal.uz

TELEGRAM BOT:

[@marketingjournalbot](https://t.me/tidiumarketingjournal)

TELEGRAM KANAL:

<https://t.me/tidiumarketingjournal>

MUASSIS

“Tadbirkor va ishbilarmon” MCHJ

JURNALNING ILMIYLIGI

Marketing jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining **2024-yil 04-oktabrdagi 332/5 sonli qarori** bilan milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan

INDEKSATSIYA

BOSH MUHARRIR

Xakimov Ziyodulla Axmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Yusupov Muxamadamin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor;

TAHRIR HAY'ATI:

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori;

Ergashxodjayeva Shaxnoza Djasurovna, i.f.d., prof., TDIU Marketing kafedrasini mudiri;

Soliyev Axmadjon Soliyevich, i.f.d., NaMTI Marketing kafedrasini professori;

Ikramov Murad Akramovich, i.f.d., TDIU Marketing kafedrasini professori;

Tursunov Boburjon Ortqimrziyevich, i.f.d., prof., TDIU Iqtisodiy xavfsizlik kafedrasini mudiri, Xalqaro statistika instituti kengashi doimiy a'zosi;

Zarova Elena Viktorovna, i.f.d., G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti professori, Xalqaro statistika instituti kengashi doimiy a'zosi

Akramov Tohir Abdirahmonovich, i.f.d., TDIU Marketing kafedrasini professori;

Ostonaqulova Gulsaraxon Muhammadyoqub qizi, i.f.d., TDIU Marketing kafedrasini professori;

Samadov Asqarjon Mishomovich, i.f.n., TDIU Marketing kafedrasini professori;

Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxo'ja qizi, i.f.n., dots., TDIU Kengash kotibi;

Sobirov Azizbek Avazbekovich, PhD., TDIU Marketing kafedrasini dotsenti;

Sadikov Shoxrux Shuxratovich, PhD, dots., TIU Departament boshlig'i;

Musyeva Shoirazimovna, i.f.n., SamSI Marketing kafedrasini professori;

Kaxramonov Xurshidjon Shuxrat o'g'li, PhD., TDIU Marketing kafedrasini dotsenti;

Djurabayev Otabek Djurabayevich, i.f.d., TDIU Innovatsion menejment kafedrasini dotsenti;

Karimova Shirin Zoxid qizi, PhD, TDIU Axborot texnologiyalari kafedrasini katta o'qituvchisi;

Usmonov Bunyod Aktam o'g'li, PhD, TDIU Moliyaviy tahlil kafedrasini v.b.dotsenti;

Dehqonov Burxon Rustamovich, PhD., TDIU Ilmiy tadqiqot faoliyatini tashkil etish bo'limi bosh mutaxassisi;

Turobova Hulkar Rustamovna, PhD., BuxDU, Yashil iqtisodiyot va agrobiznes kafedrasini dotsenti;

Mullabayev Baxtiyarjon Bulturbaevich, DSc., Namangan muhandislik-qurilish instituti dotsenti;

Fayzullayev Javlonbek Sultonovich, DSc., TDIU, Yashil iqtisodiyot kafedrasini dotsenti;

Aliyev Yashnarjon Egamberdiyevich, DSc., TDIU, “Iqtisodiy va moliyaviy xavfsizlik” kafedrasini professori

Bobojonov Azizjon Babaxanovich, DSc, TDIU, “Raqamli iqtisodiyot” kafedrasini dotsenti

Allayarov Shamsiddin Amanullayevich, DSc, prof., TDIU, “Savdo ishi” kafedrasini mudiri

Jumaev Olimjon Sadulloevich, DSc, Raqobat siyosati va iste'molchilar huquqlari tadqiqotlari markazi direktori

Eshov Mansur Po'latovich, i.f.d., prof., Alfraganus universiteti “Menejment va marketing” kafedrasini mudiri

Elektron nashr 609 sahifa. E'lon qilishga 2025-yil 28-fevralda ruxsat etildi

HAMKORLARIMIZ:

1. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
2. “O'zto'qimachilik sanoat” uyushmasi

MUNDARIJA

AHOLI O'RTASIDA MOLIYAVIY SAVODXONLIKNI OSHIRISHNING AHAMIYATI	7
Nazarova Ra'no Rustamovna	
INTEGRATING UZBEKISTAN STATE BUDGET STRATEGIES WITH FINANCIAL LITERACY FOR ECONOMIC PROSPERITY	17
Nazarova Rano Rustamovna, Jamolov Bejan Xurshidovich	
O'ZBEKISTONDA YASHIL LOGISTIKANI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI.....	26
Karrieva Yakutjan Karimovna	
KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIK SOHASINI HUDUDIY STATISTIK GURUHLASH	33
Akbarova Barno Shuxratovna	
KORXONALARDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYA JARAYONI: RAQAMLI MARKETING VOSITALARINI INTEGRATSIYA QILISH VA SAMARADORLIKNI BAHOLASH USULLARI ..	40
Amonov Mirzohid Tuymuratovich	
JIZZAX VILOYATI FERMER XO'JALIKLARI FAOLIYATINING STATISTIK TADQIQI	47
Ayubjonov Abbas Xosilovich, Ratayev Faxriddin Irismatovich	
UY-JOY KOMMUNAL XO'JALIGINI YASHIL IQTISODIYOT KONSEPSIYALARI ASOSIDA TASHKIL ETISHNING ILMIY-NAZARIY JIHATLARI.....	58
Berdiyeva Dilfuza Axatovna, Najmiddinov Sherzod Qiyomiddin o'g'li	
KAMBAG'ALLIK DARAJASINI QISQARTIRISHGA YO'NALTIRILGAN OILAVIY TADBIRKORLIKDA INSON IMKONIYATLARIGA YONDASHUVI	65
Ernazarova Nilufar Nozimjonovna	
IQTISODIYOTNING RIVOJLANISHIDA SANOAT KORXONALARINING O'RNI VA IQTISODIY FAOLIYATINING STATISTIK TAHLILI	75
Jalolov Ilhomjon Isomiddinovich	
NEYROMARKETINGNING ZAMONAVIY REKLAMA STRATEGIYALARIGA TA'SIRI	86
Kutbitdinova Moxigul Inoyatovna, Matrizayeva Dilaram Yusubayevna	
O'ZBEKISTONDA OZIQ-OVQAT XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHDA QISHLOQ HO'JALIK MAHSULOTALARI ISHLAB CHIQRISHNING AHAMIYATI	97
Masharipova Fazilat Axmedovna	
THE IMPORTANCE OF BENCHMARKING IN INCREASING THE COMPETITIVENESS OF MANUFACTURING ENTERPRISES.....	106
Musayeva Shoirazimovna	
KORXONALARNING FAOLIYATIDA DAROMAD VA XARAJAT HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH	111
Muxibova Guli Yarkinovna, Turabekova Ominaxon Ulug'bek qizi	
TRANSPORT TIZIMINI RIVOJLANTIRISHNING O'ZIGA XOS JIHATLARI	119
Sapayev Axmed Durdibaevich	
"UNIVERSITET 4.0" MODEL: RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA UNIVERSITETLARNING RAQAMLI MARKETING YONDASHUVI	127
Xidoyatov Murod Batirovich	
TURIZM INDUSTRIYASINI RIVOJLANTIRISH YONDASHUVLARI.....	139
Yusupova Mexribon Uktamovna	
MINTAQADA TRANSPORT TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISHGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR TADQIQI.....	148
Sapayev Axmed Durdibaevich	
O'ZBEKISTONDA YUK VA YO'LOVCHI TASHISH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI	154
Anvarova Dilfuza Abdusattor qizi	

BANK XIZMATLARINING TRANSFORMATSIYASI VA MOLIYAVIY TEKNOLOGIYALARINING ROLI.....	162
Azimova Nasiba Shuxratovna	
KORXONALAR FAOLIYATIDA MEHNAT INTIZOMINING IQTISODIY SAMARADORLIKKA TA’SIRI.....	170
Azizova Sayyora Xamidullayevna	
HUDUDLARNING IJTIMOIIY-IQTISODIY RIVOJLANTIRISH STRATEGIYASIDA MAHALLIY BYUDJETLAR BARQARORLIGINI TA’MINLASH YO‘LLARI.....	176
Davlatov Muradbek Saparboyevich	
SIX MAIN STAGES OF THE SUPPLY PROCESS.....	183
Ergashev Jahongir Bakhodirovich	
O‘ZBEKISTONDAGI QURILISH MATERIALLARI SANOATINING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI.....	195
Igamova Shaxinya Zikrilloevna	
XALQARO SAYYOHLIK BOZORIDA IJTIMOIIY TARMOQLARDAN FOYDALANISHNING DOLZARB TENDENSIYALARI.....	202
Kasimova Zilola G‘ulomiddinovna	
KORXONA IQTISODIYOTIDA EKOLOGIK BOSHQARUV TIZIMINI JORIY ETISHNING O‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	210
Qodirov Abduvoxid Abdumannof o‘g‘li	
O‘ZBEKISTONDA TUROPERATORLAR FAOLIYATIDA MARKETINGNI TAKOMILLASHTIRISH	220
Qutlimurotov Fayzullo Sadulayevich	
INNOVATION MENEJMENT TAMOIYILLARI ASOSIDA KORXONALARNING BOSHQARUV SAMARADORLIGINI OSHIRISH.....	229
Shadieva Madina Djaloliddin qizi	
THE IMPORTANCE OF OPERATING EXPENSES IN MANAGEMENT COSTS	237
Turdieva Gulaida Omirbayevna, Maulenberganova Khusnida Khursand qizi	
ILM-FAN SOHASIDA BOZOR MUNOSABATLARINI TASHKIL ETISH TIZIMI VA UNI AMALGA OSHIRISH MEXANIZMI.....	247
Tursunov Bekmuxammad Omonovich	
KORPORATIV BOSHQARUVNING KOMPANIYA KAPITAL QIYMATIGA TA’SIRI	255
Urinov Bobur Nasilloevich	
O‘ZBEKISTONDA MEHMONXONA XO‘JALIGI MILLIY TASNIFLASH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH YO‘LLARI.....	263
Xamitov Mubin Xabibjonovich	
RAQAMLI TEKNOLOGIYALARINING KO‘ZI OJIZLARNING INTELLEKTUAL FAOLIYATIDAGI O‘RNI	276
Mannopova Manzura Jamil qizi	
HUDUDLARDA ENERGIYA RESURS SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA RAQAMLASHTIRISHNING IQTISODIY TAHLILI.....	284
Safarov Akbar Shokirovich	
TO‘QIMACHILIK KLASSTERLARIGA SINERGIYANING TA’SIRI VA UNING ELEMENTLARI	291
Tojiyev Sa’dulla Muhitdinovich	
УПРАВЛЕНИЕ ИННОВАЦИЯМИ В СФЕРЕ ЗДРАВООХРАНЕНИЯ НА РЕГИОНАЛЬНОМ УРОВНЕ	302
Абдурахманов Зафар Мамурович	
ПОВЫШЕНИЕ ФИНАНСОВОЙ ГРАМОТНОСТИ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКИ	311
Карабаева Гулнора Шарафитдиновна,	

НЕКОТОРЫЕ ОСОБЕННОСТИ ВНЕДРЕНИЯ ЦИРКУЛЯРНОЙ ЭКОНОМИКИ В КИТАЕ	320
Медынская Ирина Вильевна	
MODA INDUSTRIYASIDA NEYROMARKETINGDAN FOYDALANISH	339
Alimxodjayeva Nargiza Elshodovna	
KORXONALARNING EKSPORT SALOHİYATI VA RAQOBATBARDOSHLIGINI TAHLIL QILISH	346
Jiyamuradov Rustam Nuriddinovich	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA AXBOROT-KOMMUNIKATSIYA TEXNOLOGIYALARI YORDAMIDA BIZNES MODELLARINING SHAKLLANISHI	351
Saatova Lolakhon Ergashevna	
MODA INDUSTRIYASIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI JORIY ETISH IMKONIYATLARI	359
Ahmedova Rayhona Jasurbek qizi	
OLIY TA'LIM MUASSALARI BOSHQARUVINI RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI QO'LLASH ORQALI TAKOMILLASHTIRISH	367
Berdiyev Temurbek Maxmudullo o'g'li	
MINTAQALARDA KLASSTERLARNING TASHKILIY IQTISODIY MEXANIZMLARNI TAKOMILLASHTIRISH	376
Beknazarova Manzura Baxtiyorovna	
O'ZBEKISTON ISHLAB CHIQRUVCHI KORXONALARIDA BRENDNI MILLIY AN'ANALARGA MOS RAVISHDA SHAKLLANTIRISH XUSUSIYATLARI	383
Babaxodjayev Giyosiddin Nasirovich	
THE ROLE OF PROGRAMMATIC ADVERTISING IN DATA-DRIVEN MARKETING: OPTIMIZING TARGETED ADVERTISING STRATEGIES IN THE TOURISM SECTOR	392
Sodikov Mirziyo Odiljon ogli	
UMUMIY FOYDALANISHDAGI AVTOMOBIL YO'LLARINI QURISH, QAYTA QURISH ISHLARIGA XALQARO MOLIYA INSTITUTLARI MABLAG'LARINI JALB QILISH	400
Pardayev Fayzulla G'affarovich	
ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ УЗБЕКИСТАНА	407
Гафурова Дилшода Рамазановна	
OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA RAQAMLI MARKETING VOSITALARI: IJTIMOY MEDIA MARKETINGDAN FOYDALANISHNING IJTIMOY-IQTISODIY MEXANIZMLARI	414
Xamidov Obidjon Xafizovich	
Baxtiyorova Nigina Ulug'bek qizi	
KOMPANIYALAR KAPITAL AKTIVLARINI BAHOLASHNING NAZARIY JIHATLARI	423
Bunyod Usmonov Aktam o'g'li	
ЭКОНОМИЧЕСКАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ В ФОРМИРОВАНИИ И РАЗВИТИИ КЛАСТЕРОВ ПРОИЗВОДСТВЕННОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ: ТЕОРЕТИЧЕСКИЙ ОБЗОР	427
Садриддинова Нигора Хусниддиновна	
ИГРЫ И ИГРОВЫЕ ЗАНЯТИЯ ПО ФИНАНСОВОЙ ГРАМОТНОСТИ	433
Фозилова Фирангиза Комиловна	
BILIMLAR IQTISODIYOTINI SHAKLLANTIRISH SHAROITIDA TA'LIM SOHASINING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI	440
Xolmirzayev Ulug'bek Abdulazizovich	
INVESTITSIYA LOYIHALARINI DAVLAT TOMONIDAN TARTIBGA SOLISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI	448
Mullabayev Baxtiyarjon Bulturbayevich	
O'ZBEKISTONDA ELEKTRON TIJORATNING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI	458
Sodiqova Dilafruz Zohid qizi	

O'ZBEKISTONDA YASHIL MOLİYANI RIVOJLANTIRISH IMKONIYATLARI VA STRATEGIK YO'NALISHLARNI ANIQLASH	467
Masharipova Shahlo Adambaevna	
MOBIL ALOQA TARMOQLARINING DUNYO IQTISODIYOTIDA TUTGAN O'RNI	478
Dilafroz Aripova	
TADBIRKORLIK MUHITINI YAXSHILASHNING TASHKILY MOLİYAVIY MEXANIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH.	489
Naziraliyev Diyorbek Imomali o'g'li	
SUG'URTA KOMPANIYALAR MOLİYAVIY BARQARORLIGIGA TA'SIR ETUVCHI RISKLAR VA ULARNI BAHOLASH USULLARI	500
Haqberdiyev Bekzod Uktamovich	
AGROKLASTER TIZIMIDA QISHLOQ XO'JALIGI TARMOG'INING RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH MODELLARI VA ULARNI QO'LLASH STRATEGIYALARI.....	509
Jo'rayev Farrux Do'stmirzayevich	
SANOAT KORXONALARIDA ISHLAB CHIQARISH SAMARADORLIGINI OSHIRISHGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR TAHLILI	517
Raximov Anvar Norimovich	
MOLIYA-KREDIT MEXANIZMLARI ORQALI TADBIRKORLIK SUBYEKTLARI FAOLIYATINI RAG'BATLANTIRISH: XORIJIY MAMLAKATLARNING ILG'OR TAJRIBALARI.....	527
Ergashev Otamurod Tashtemirovich	
MUHANDISLIK TA'LIM SOHALARI TALABALARIDA TADBIRKORLIK KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISH MODEL.	536
Butayev Tuxtasin	
O'ZBEKISTONDA SOG'LIQNI SAQLASH SOHASIDAGI ASOSIY KO'RSATKICHLAR TAHLILI.....	543
Abdusattorov Sarvar Shokirovich	
АНАЛИЗ ПРОИЗВОДСТВЕННОЙ СЕТИ МЕТОДАМИ ЭКОНОМИЧЕСКИХ ПОКАЗАТЕЛЕЙ.....	552
Алланязова Айсапа Муратовна	
KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIK SOHASINI BARQAROR RIVOJLANTIRISHNING INNOVATSION YONDASHUVLARI.....	564
Yadgarova Nigora Rixsulla qizi	
XORIJIY INVESTITSIYALARNI JALB QILISHNING METODOLOGIK ASOSLARI	572
Ibragimov G'anijon G'ayratovich	
O'ZBEKISTONDA ATMOSFERA IFLOSLANISHINI BAHOLASH VA BARQARORLIQNI TA'MINLASH YO'NALISHLARI.....	584
Xamdamov Shoh-Jaxon Raxmat o'g'li	
MOLIYAVIY XAVFLAR TASNIFINI SHAKLLANTIRISH MASALALARI	591
Jabborov Azamat	
RIVOJLANGAN DAVLATLAR INNOVATSION BANK XIZMATLARIDAN FOYDALANISH TAJRIBALARI.....	596
Baymuratova Madina Tursunboy qizi	
IQTISODIYOTNING TARKIBIY O'ZGARISHLARINI KICHIK BIZNES TARAQQIYOTINI TA'MINLASHDAGI ROLINI BAHOLASH MASALALARI	602
Elov Olimdjon Komilovich	

SUG'URTA KOMPANIYALAR MOLIYAVIY BARQARORLIGIGA TA'SIR ETUVCHI RISKLAR VA ULARNI BAHOLASH USULLARI

Haqberdiyev Bekzod Uktamovich

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti,
Masofaviy va 2-oliy ta'lim fakulteti dekani, PhD

[ORCID: 0009-0003-4580-4520](https://orcid.org/0009-0003-4580-4520)

Annotatsiya

Ushbu maqolada sug'urta kompaniyalarining moliyaviy barqarorligiga ta'sir qiluvchi omillar, yuzaga keluvchi risklar, ularni baholash usullari, sug'urta kompaniyalarining moliyaviy barqarorligini baholash ko'rsatkichlari hamda sug'urta riskini va sug'urta kompaniyalarining moliyaviy barqarorligini matematik tahlil qilish usullari yoritiladi.

Kalit so'zlar: sug'urta kompaniyalari, moliyaviy barqarorlik, risklar, risklarni baholash usullari, matematik modellashirish, sug'urta polisi, sug'urta da'volari.

Аннотация

В статье рассматриваются факторы, влияющие на финансовую устойчивость страховых компаний, возникающие риски, методы их оценки, показатели оценки финансовой устойчивости страховых компаний, а также методы математического анализа страховых рисков и финансовой устойчивости страховых компаний.

Ключевые слова: страховые компании, финансовая устойчивость, риски, методы оценки рисков, математическое моделирование, страховой полис, страховые претензии.

Abstract

This article discusses the factors affecting the financial stability of insurance companies, the risks that arise, methods for assessing them, indicators for assessing the financial stability of insurance companies, and methods for mathematically analyzing insurance risk and the financial stability of insurance companies.

Keywords: insurance companies, financial stability, risks, risk assessment methods, mathematical modeling, insurance policy, insurance claims

KIRISH

Jahon iqtisodiy tizimiga ta'sir ko'rsatuvchi inqirozlarning salbiy oqibatlarini yumshatishda sug'urta kompaniyalarining zararini qoplash bo'yicha moliyaviy mexanizmlarni baholash murakkab jarayondir. Sug'urta bozorining samarali faoliyat ko'rsatishi uchun asosiy shart bozor professional ishtirokchilariga bo'lgan mijozlarning ishonch darajasi hisoblanadi. Bozorda faoliyat yuritayotgan har bir sug'urta kompaniyasi o'z majburiyatlarini o'z vaqtida va to'liq bajarish qobiliyatini, ya'ni moliyaviy barqarorligini ta'minlashi zarur. Bu esa sug'urta funksiyalarining muvaffaqiyatli amalga oshirilishi uchun boshlang'ich nuqta hisoblanadi. Shu bilan birga, sug'urta tashkilotlari moliyaviy holatining hozirgi darajasi ularning

raqobatbardoshligi va moliyaviy barqarorligini oshirishning yangi shakllari hamda usullarini izlashni talab qiladi. Shu sababli sug'urta kompaniyasining moliyaviy holatini yanada samarali baholash va moliyaviy barqarorlik darajasini oshirish uchun sug'urta bozoridagi risklarni bartaraf etish chora-tadbirlarini ishlab chiqish zarurati yaqqol namoyon bo'ldi.

Risklarning namoyon bo'lish shakllarining xilma-xilligi sababli ularning ta'siri ham turlicha bo'lib, sug'urta kompaniyasining moliyaviy siyosatini chuqur tahlil qilish va iqtisodiy hamda matematik asoslash talab qilinadi. Iqtisodiy va matematik usullardan foydalanish, birinchi navbatda, moliyaviy barqarorlikning asosiy xususiyatlarini yanada aniq va ishonchli baholash imkonini beradi, shuningdek, ularning ta'sir darajasini kamaytirishga xizmat qiladi.

ADABIYOTLAR SHARHI

Moliya tizimida sug'urta kompaniyalari moliyaviy vositachilar sifatida ham faoliyat yuritadi. Shu sababli, sug'urta kompaniyalari moliya bozorida moliyaviy resurslar akkumulyatori va mos ravishda yirik investitsiyalar manbai — investor sifatida ham namoyon bo'lib, tijorat banklari va investitsiya fondlari kabi institutsional investor bo'lib, moliya bozorida samarali faoliyat yuritish uchun keng imkoniyatlarga ega hisoblanadi. [1].

Sangyong Hana (2018) o'z ilmiy ishlarida AQSHda sug'urta zaxiralarini joylashtirish amaliyotini tahlil qilgan. Jumladan, Amerika Qo'shma Shtatlarida sug'urta zaxiralarini joylashtirishda konservativ yondashuv muhim ahamiyat kasb etishi ta'kidlangan. Sababi, investitsiya qilinayotgan sug'urta rezervlari shaffoflik tamoyillariga amal qilishi zarur. Aks holda, nazorat organlari ushbu investitsiyalarni aksiyadorlar va sug'urtalanuvchilar uchun zararli deb baholashi ehtimoli mavjud. [2].

Sug'urta kompaniyasining bankrot bo'lish ehtimolini aniqlash muhim vazifalardan biridir. Risklarning kompaniya faoliyatiga ta'sirini aniqlash, sug'urta mukofotining optimal (ya'ni oqilona, adolatli) miqdorini hisoblash imkonini beradi. Aktuar modellar o'rtasidagi farq sug'urta to'lovlarini taqsimlash (va ularning hajmi) hamda modelni yaratish uchun asos sifatida foydalaniladigan to'lovlar orasidagi vaqt oralig'i haqidagi taxminlarda yotadi. To'lovlar bir xil yoki ixtiyoriy ko'rinishda taqsimlanadi. [3].

To'lovlar orasidagi intervallar turli eksponensial taqsimotlarga ega bo'lishi bilan birga, to'lovlar ketma-ketligi Puasson jarayoni yordamida ham tavsiflanadi. Ba'zi modellar qo'shimcha usullarni, masalan, ta'sischilarga (ishtirokchilarga) dividendlar to'lashni ham hisobga olish imkoniyatini taqdim etadi. [4].

Moliyaviy barqarorlikni bunday ko'rib chiqish ushbu masalaning ko'p qirrali tabiati nuqtai nazaridan to'liq bo'lmasa-da, sug'urta kompaniyasi menejerlari uchun qaror qabul qilish jarayonida asos bo'ladigan oqilona baholarni olishga imkon beruvchi rasmiy iqtisodiy va matematik modellardan foydalanish imkoniyatini yaratadi.

Sugʻurta kompaniyasining moliyaviy barqarorligini ishonchli va sifatli baholashni taʼminlash nihoyatda muhim [5]. Biroq, bu masala ancha murakkab boʻlib, birinchi navbatda, qoʻllanilayotgan iqtisodiy va matematik modellar moliyaviy barqarorlik darajasiga taʼsir qiluvchi barcha omillarni qamrab ololmasligi bilan bogʻliq.

Shuningdek, ularning natijaviy koʻrsatkichga taʼsirini analitik bogʻliqliklar yordamida ifodalash qiyinlashadi. Shu sababli moliyaviy barqarorlik darajasini baholash uchun taxminiy yechim usullaridan foydalanish lozim. Bunga qaramay, iqtisodiy va matematik usullardan foydalanish moliyaviy barqarorlikni boshqarish boʻyicha qarorlarni (boshlangʻich kapital miqdori, toʻlov qobiliyati marjasi, tarif va qayta sugʻurta siyosatini optimallashtirish qarorlari) qabul qilishni asoslashda muhim rol oʻynaydi. [6].

TAHLIL VA NATIJALAR

Bozor sharoitidagi har qanday tadbirkorlik faoliyatida risklar yuzaga kelishi muqarrar boʻlib, hozirgi sharoitda nafaqat tabiiy ofatlar, balki texnogen, siyosiy va ijtimoiy omillar ham xoʻjalik yurituvchi subyekt faoliyatiga salbiy taʼsir koʻrsatish imkoniyatiga ega. Shu sababli, maksimal foyda olish bilan bir qatorda, xavflarni minimallashtirish vazifasi ham dolzarbdir. Bu esa samarali sugʻurta himoyasiga boʻlgan ehtiyojni keltirib chiqaradi. Bunday himoya sugʻurta kompaniyalari tomonidan taʼminlanadi. Shu bilan birga, sugʻurta kompaniyalari risklarni boshqarishning ham subyekt, ham obyekt boʻlib, faoliyatining oʻziga xos xususiyatlaridan kelib chiqqan holda ikki turdagi risklarga duchor boʻladi:

- Iqtisodiy faoliyat obyekti sifatida.
- Sugʻurtalanuvchilardan qabul qilingan risklar. [4].

Sugʻurta biznesida risklarni boshqarishning asosiy maqsadi sugʻurta kompaniyasining moliyaviy barqarorligini va uning bozordagi raqobatbardoshligini taʼminlashdan iborat. Moliyaviy barqarorlik omillari kompaniyaning holatiga hamda moliyaviy barqarorlik darajasiga taʼsir koʻrsatuvchi hodisalar hisoblanadi. Moliyaviy barqarorlik darajasi tashqi va ichki omillar bilan belgilanadi. Bularga quyidagilar kiradi:

- Siyosat va iqtisodiyot hodisalari.
- Huquqiy va soliq sohasining taʼsiri.
- Korxonada boshqaruvni tashkil etish.

Har qanday omillar (risk muhitining ayrim tarkibiy qismlarining taʼsiriga qarab) hukmron boʻlib, sugʻurta kompaniyasining moliyaviy holatiga salbiy taʼsir koʻrsatishi ehtimoli mavjud. Moliyaviy barqarorlikning pasayishiga yoʻl qoʻymaslik uchun qaror qabul qilishda tashqi muhit omillarini hisobga olish kerak. Biroq, ularga taʼsir qilish imkoniyati sugʻurta kompaniyalari ixtiyorida boʻlmaydi. Shuning uchun asosiy eʼtibor

odatda tashkilotning ichki muhiti omillariga qaratiladi, chunki ular moliyaviy menejer tomonidan qisman tartibga solinadi va boshqariladi.

Moliyaviy barqarorlikka omillarning ta'siri sug'urta kompaniyasining moliyaviy barqarorlik darajasini (uning boshqa sifatga o'tishigacha) va boshqa sug'urtalovchilar bilan taqqoslaganda dinamik baholash uchun ishlatiladigan ko'rsatkichlar orqali namoyon bo'ladi. Bozor subyekting moliyaviy barqarorligiga moliyaviy resurslarning miqdoriy o'zgarishlari ta'sir ko'rsatib, nafaqat moliyaviy resurslar sifatini, balki moliyaviy barqarorlikni ham o'zgartiradi.

Bundan tashqari, sug'urta tashkilotlari ikki tomondan turli risklarga duchor bo'lishini hisobga olish kerak:

- Sug'urta, qo'shma sug'urta va qayta sug'urta shartnomalari bo'yicha o'zlariga o'tkaziladigan boshqa shaxslarning risklarini zimmasiga olishlari.
- Investitsiya va boshqa moliyaviy faoliyat jarayonida sug'urtalovchi investitsiya qilingan mablag'larning qaytarilmasligi yoki foydani yo'qotishi bilan bog'liq o'z moliyaviy tavakkalchiligiga duch keladi. [4].

Sug'urta kompaniyalarining moliyaviy barqarorligini baholash uchun odatda nisbiy ko'rsatkichlardan foydalaniladi. Ular orasiga quyidagilar kiradi: to'lov qobiliyati, likvidlik, moliyaviy samaradorlik, tadbirkorlik faoliyati, investitsion jozibadorligi va investitsiya portfelining sifati, moliyaviy barqarorlik, rentabellik, sug'urta portfelining zarar koeffitsiyenti hamda qayta sug'urtalash.

Sug'urtalovchining moliyaviy risklarini tahlil qilishning keng tarqalgan usullari quyidagilarni o'z ichiga oladi: diskont stavkasini tuzatish usuli, ishonchli ekvivalentlar usuli, samaradorlik mezonlarining sezgirlik tahlili, ehtimollik taqsimotini tahlil qilish, "maqsadlar daraxti" usuli, ssenariy usuli va simulyatsiya modellashtirish. Ushbu usullarning aksariyati sug'urta zaxiralari va sug'urta kompaniyasining o'z mablag'larini joylashtirish jarayonida yuzaga keladigan risklarni baholashda qo'llaniladi.

Shunga qaramay, sug'urta kompaniyasining moliyaviy barqarorligini pasaytirish riskini baholash uchun oddiy, ammo amaliyotda kam qo'llaniladigan yondashuvlar taklif etiladi. Sug'urta riskini va sug'urta kompaniyalarining moliyaviy barqarorligini matematik tahlil qilish usullari individual va jamoaviy risk nazariyasiga asoslanadi. Ular vaqt omilining ta'sirini hisobga olishni talab qiladigan qisqa va uzoq muddatli sug'urta turlari uchun qo'llanadi. Individual risk modeli sug'urta uchun qabul qilingan har bir individual riskning sug'urta to'lovlarining umumiy hajmiga ta'sirini tahlil qilishga asoslanadi. Matematik nuqtai nazardan, har bir risk uchun sug'urta to'lovlarining umumiy miqdori nol qiymatni yoki haqiqiy to'lovlarga mos keladigan qiymatni qabul qiladigan tasodifiy o'zgaruvchilar yig'indisi sifatida qaraladi. Bu holda

sugʻurta portfeli koʻrib chiqiladi, sugʻurta mukofotlari portfelni shakllantirish vaqtida undiriladi, barcha sugʻurta shartnomalarining amal qilish muddati bir xillikda taʼminlanadi va bu davrda sugʻurta hodisalari yuzaga kelishi natijasida sugʻurta toʻlovlarini (daʼvolarini) keltirib chiqaradi.

Individual risk modeli sugʻurta kompaniyasi faoliyatining eng oddiy modeli boʻlib, bankrotlik ehtimolini hisoblash uchun moʻljallangan. U quyidagi soddalashtiruvchi taxminlarga asoslanadi:

- Qatʼiy, nisbatan qisqa vaqt davri tahlil qilinadi (inflyatsiyani va aktivlarni investitsiyalashdan olingan daromadlarni eʼtiborsiz qoldirish uchun), odatda bir yil.
- Sugʻurta shartnomalari soni doimo bir xil belgilab olinadi.
- Mukofot koʻrib chiqilayotgan davr boshida toʻliq toʻlanadi.
- Har bir individual sugʻurta shartnomasiga rioya qilinadi va u bilan bogʻliq boʻlgan X individual zararlarning statistik xususiyatlari maʼlum boʻladi. Zaxiraning yetarliligi oʻrganilayotgan davr mobaynida yigʻilgan mablagʻlarning umumiy toʻlovlarni qoplash uchun yetarli boʻlish ehtimoli yordamida baholanadi. Bundan tashqari, mavjud maʼlumotlarga qarab, ushbu baholash taqsimot funksiyasi turiga yoki Chebishev tengsizligi asosiga tayangan holda amalga oshiriladi. [7].

Ushbu yondashuvning afzalligi shundaki, bir qator hollarda bunday tasodifiy oʻzgaruvchilarning taqsimlanish parametrlarini har bir alohida sugʻurta tavakkalchiligi uchun, ayniqsa, mulkni sugʻurtalashda baholash osonroq boʻladi. Umuman olganda, sugʻurta portfelining tavakkalchiligini majburiyatlarning tasodifiy qiymatini olingan mukofot va zaxiralar bilan taqqoslash yoʻli bilan ham, sugʻurta kompaniyasining daromadlari (qabul qilingan mukofotlar)ning xarajatlar (majburiyatlar)dan diskontlangan oshib ketishining tasodifiy qiymatini tahlil qilish orqali ham baholanadi.

Kollektiv risk nazariyasi sugʻurta toʻlovlarining umumiy hajmini belgilovchi sugʻurta uchun qabul qilingan barcha risklarni hisobga olishni talab etadi. Matematik nuqtai nazardan, har bir risk uchun sugʻurta toʻlovlarining umumiy miqdori haqiqiy toʻlovlarga mos keladigan tasodifiy oʻzgaruvchilar yigʻindisi sifatida qaraladi. Bunday holda, statistik va dinamik modellar oʻrtasidagi farq shundaki, dinamik modellar sugʻurta kompaniyasining yigʻimlari va toʻlovlarining vaqtga bogʻliqligini (xavf dinamikasini) hisobga oladi.

Odatda, sugʻurta kompaniyasining moliyaviy holatining statistik modeli quyidagi tenglik shaklida yoziladi [8]: $Q_1 = u + D - X, (1)$

bu yerda:

Q_1 – koʻrib chiqilayotgan davr oxiridagi sugʻurta fondi;

u — sugʻurta kompaniyasining boshlangʻich kapitali (turli manbalarda sugʻurta kompaniyasining dastlabki zaxirasi deb ham yuritiladi);

$D = d \cdot N$, bu yerda d — bitta sug'urtalovchi tomonidan kompaniyaga to'langan sug'urta mukofoti, agar sug'urta mukofoti miqdori barcha sug'urta shartnomalari bo'yicha teng bo'lsa yoki umumiy holatda:

$$D = \sum_{i=1}^N d_i$$

Sug'urta shartnomalari bo'yicha to'lovlarning umumiy miqdori quyidagi formula orqali hisoblanadi:

$$X = \sum_{i=1}^N * X_i \quad (2)$$

Odatda, individual risk modelida $X_1, \dots, X_N$ tasodifiy o'zgaruvchilar mustaqil (ya'ni, bir vaqtning o'zida bir nechta shartnomalar bo'yicha sug'urta hodisalari sodir bo'lganda hodisalar chiqarib tashlanadi), manfiy bo'lmagan va chegaralangan, bundan tashqari, barcha sug'urta egalari teng taqsimlangan deb taxmin qilinadi. Sug'urta hodisalari barcha shartnomalar bo'yicha sodir bo'lmaganligi sababli, $X_1, \dots, X_N$ tasodifiy o'zgaruvchilarning ba'zilarida X_i i shartnoma bo'yicha yo'qotishlar nolga teng bo'ladi.

Sug'urta kompaniyasining moliyaviy holatining dinamik modeli (1) ga o'xshash tenglik shaklida topiladi [9]:

$$Q_2 = u + \Pi(t) - \sum_{i=1}^{N(t)} X_i \quad (3)$$

bu yerda $\Pi(t)$ — $t > 0$ vaqtida olingan mukofot summasi. Yoki, aks holda,

$$Q_2 = u + W(t) = u + c * t - \sum_{i=1}^{N(t)} X_i \quad (4)$$

Bu yerda $k(t)$ — texnik foyda sifatida aniqlanadigan daromadning xarajatlardan oshib ketishining tasodifiy o'zgaruvchisi; $N(t)$ — t vaqtga kelib sodir bo'lgan sug'urta hodisalari sonining tasodifiy jarayoni; $t_0 = 0 \leq t_1 \leq \dots$, tasodifiy o'zgaruvchilar bo'yicha individual da'volarning paydo bo'lish momentlarini tavsiflovchi kamaymaydigan ketma-ketlik; $T_n = t_n - t_{n-1}$, $n \geq 0$ — da'volarning yuzaga kelishi orasidagi vaqt; t_0 vaqti bo'yicha berilgan da'volarning umumiy soni $N(t) = \sup\{n: t_n \leq t\}$ bo'ladi. $N(t)$ tasodifiy miqdorlar bilan $\{N(t) = n\} = t_n \leq t \leq t_{n+1}\}$ ketma-ketligi o'rtasida bog'liqlik mavjud; C — har qanday vaqtda barcha shartnomalar bo'yicha olingan risk mukofotining darajasi; $X_i(t)$ - t vaqtidan oldin sodir bo'lgan i -sug'urta hodisasi uchun zararining tasodifiy miqdori. $N(t) = 0$ bo'lganda $X(t) = 0$ bo'lishi aniq:

$$W(t) = c * t - \sum_{i=1}^{N(t)} X_i \quad (5)$$

Iqtisodiy va matematik tadqiqotlardagi tasodifiy jarayon risk jarayoni deb ataladi. Riskning an'anaviy o'lchovi va sug'urtada hodisasining yuzaga kelishi sug'urta ehtimoli hisoblanadi. Sug'urtalovchining moliyaviy barqarorligining statik modeli uchun, tenglikni (1) hisobga olgan holda, ko'rsatilgan ehtimollik — ya'ni, to'lovlarning umumiy miqdori kompaniya aktivlaridan oshib ketish ehtimoli — quyidagicha aniqlanadi:

$$\Psi = P \left\{ \sum_{i=1}^{N(t)} X_i u - n * d \geq 0 \right\} \quad (6)$$

Sug'urtalovchi barqarorligining dinamik modeli uchun sug'urta ehtimoli quyidagicha ifodalanadi:

$$\varphi(u) = P[\exists t_0 < \infty : t_0 = \min\{t : u + W(t) < 0\}], \quad (7)$$

ya'ni cheksiz vaqt oralig'ida mavjud mablag'lar sug'urta to'lovlarini amalga oshirish uchun yetarli bo'lmasligi $[0, T]$

$$\varphi(u, T) = P[\exists t_0 : 0 \leq t_0 \leq T, t_0 = \min\{t : u + W(t) < 0\}],$$

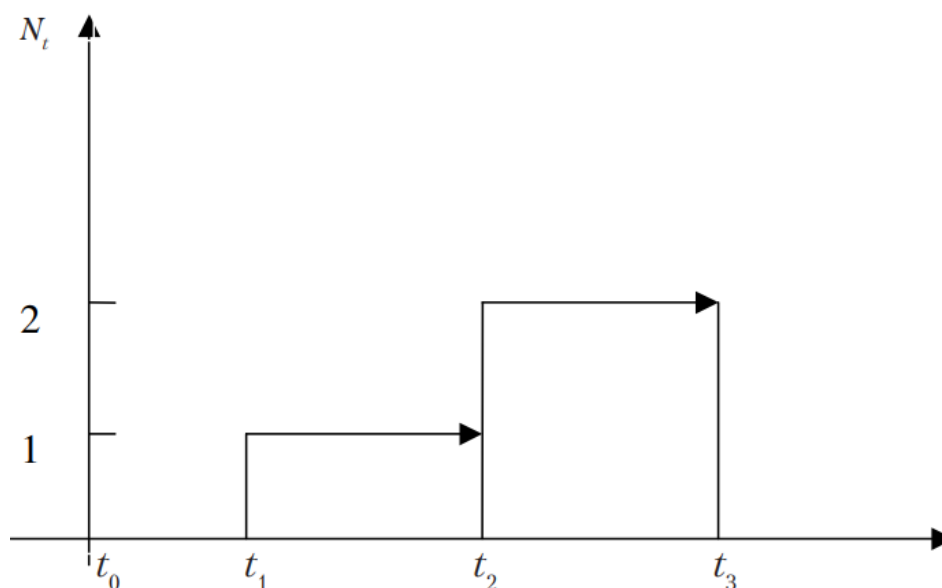
Sug'urtalovchining cheklangan vaqt oralig'ida bankrot bo'lish ehtimolini baholash amaliyotga ko'proq mos keladi, cheksiz vaqt oralig'ida esa analitik baholash va natija olish osonroq.

Talablar (da'volar) sonini aniqlaydigan $N(t)$ qiymatlariga kelsak, quyidagilar taxmin qilinadi:

- 1) $N(t) = 0$;
- 2) $N(t) \in \{0, 1, 2, \dots\}$;
- 3) $N(t) < N(t + h)$.

Shunday qilib, $N(t + h) - N(t)$ qiymati vaqt oralig'ida $(t, t + h)$ olingan da'volar sonini aniqlaydi.

Sugʻurta polisi egalari tomonidan daʼvo arizalarini topshirish uchun grafik jihatdan soddalashtirilgan vaqt jarayoni 1-rasmda koʻrsatilgan.

1-rasm. Sugʻurta polisi egalari tomonidan daʼvolarni topshirish jarayoni¹

Odatda sakrashlar 1 magnitudali deb taxmin qilinadi va shuning uchun bir vaqtning oʻzida bir nechta daʼvolar berilishi ehtimoli istisno qilinadi. $N(t)$ taqsimotini kiritamiz:

$$P_k(t) = P\{N(t) = k\} = P\left\{\sum_{i=1}^k T_i \leq t \leq \sum_{i=1}^{k+1} T_i\right\}.$$

$P(t)$ ehtimoli T ketma-ketligi haqidagi qoʻshimcha taxminlar asosida hisoblanadi.

Agar tasodifiy oʻzgaruvchilar T mustaqil boʻlsa va tegishli taqsimot funksiyasi bilan bir xil taqsimlangan boʻlsa, u holda $\{t_n\}$ ketma-ketligi yangilanish jarayoni deb ataladi.

Hech qanday shubha yoʻqki, risk ehtimollik toifasidir. Shu maʼnoda, uni maʼlum darajadagi yoʻqotishlar ehtimoli sifatida tavsiflash va oʻlchash eng ilmiy jihatdan oqlanadi. Moliyaviy risk statistik maʼlumotlarga asoslangan va juda yuqori aniqlik bilan hisoblanishi mumkin boʻlgan matematik ifodalangan ehtimollikka ega.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Kompaniyaning moliyaviy barqarorligini tavsiflovchi koʻrsatkichlar tahlili koʻpincha ularning bir qismi optimal diapazonda boʻlsa-da, baʼzilar tavsifa etilgan qiymatlarga mos kelmasligini koʻrsatadi. Bu sugʻurta kompaniyasining moliyaviy barqarorligi darajasi haqida aniq xulosa shakllantirishni murakkablashtiradi.

¹ Muallif ishlanmasi

Shuningdek, ushbu tahlil odatda o'tgan davr ma'lumotlari asosida amalga oshiriladi. Shu bois, xulosalar ma'lum darajada "eskirgan" bo'lishi va hozirgi moliyaviy holatni to'la aks ettirmasligi ehtimoli mavjud.

Turli risklarning ta'sirini inobatga olgan holda, sug'urta kompaniyasining moliyaviy barqarorligini prognozli baholash moliya menejerlari uchun muhim ahamiyatga ega. Bu retrospektiv tahlil bilan solishtirganda ancha foydali va amaliy natijalar beradi.

Shu bilan birga, risklarning salbiy ta'siri sug'urta kompaniyasining moliyaviy barqarorligini pasaytiradi. Shuning uchun, iqtisodiy beqarorlik sharoitida sug'urta biznesiga xos xatarlarning ta'sirini hisobga olgan holda moliyaviy barqarorlikni baholash nihoyatda dolzarb muammo hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Nurmuxamidova, M., Matqurbanova, A. Sug'urta kompaniyalarining risklarni boshqarish faoliyati samaradorligini oshirish yo'nalishlari. // Iqtisodiy taraqqiyot va tahlil. – 2023. – №1 (7). – B. 99–110.
2. Sangyong Hana, Gene C. Lai, Chia-Ling Ho. Corporate transparency and reserve management: Evidence from US property-liability insurance companies. // Journal of Banking and Finance. – 2018. – №96.
3. Дубров Л. М., Нагота Б. Л., Хрусталеv Е. Ю. Моделирование рисковvх ситуаций в экономике и бизнесе. Учебное пособие / Под ред. Б. А. Лагоша. – М.: Изд. дом «Академия», 2000. – 312 с.
4. Слепухина Ю. Э. Финансовvе механизмы управления рисками в страховом бизнесе. // Управление в страховой компании. – 2009. – №1. – С. 23–32.
5. Вишняков А. Д. Общая теория рисков. Учебное пособие для студентов вузов. – М.: Академия, 2008. – 280 с.
6. Игонина Л. Л. Особенности управления финансовой устойчивостью страховых организаций. // Финансы и кредит. – 2010. – №5. – С. 55–62.
7. Кремер Н. Ш. Теория вероятностей и математическая статистика. – М.: Юнити-Дана, 2000. – 364 с.
8. Бенинг В. Е., Королев В. Ю., Шоргин С. Я. Введение в математическую теорию актуарных расчетов. – М.: Физматлит, 2000. – 448 с.
9. Bowers N. L., Gerber H. U., Hickman J. C. et al. Actuarial Mathematics. – Itasca, Illinois: Society of Actuaries, 1986. – 620 p.

Marketing

ilmiy, amaliy va ommabop jurnali

Muharrir: Xakimov Ziyodulla Axmadovich
Ingliz tili muharriri: Tursunov Boburjon Ortiqmirzayevich
Rus tili muharriri: Kaxramonov Xurshidjon Shuxrat o'g'li
Musahhih: Karimova Shirin Zoxid qizi
Sahifalovchi va dizaynerlar: Sadikov Shoxrux Shuxratovich
Abidjonov Nodirbek Odijon o'g'li

2025-yil, fevral, 2-son

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar mas'ul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelavermasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga murojaat qilish mumkin. Ilmiy maqola, ommabop maqola, reklama, hikoya va boshqa ilmiy-ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

Elektron pochta: info@marketingjournal.uz
Bot: [@marketinjournalbot](https://t.me/@marketinjournalbot)
Tel.: +998977838464, +998939266610

Jurnalning rasmiy sayti: <https://marketingjournal.uz>

Marketing jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi **Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2024-yil 04-oktabrdagi 332/5 sonli qarori** bilan milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan

"Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnali 2024-yil 15-martdan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **C-5669517** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan. **Litsenziya raqami: №240874**

"Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnalining xalqaro darajasi: 9710. ГОСТ 7.56-2002 " Seriyali nashrlarning xalqaro standart raqamlanishi" davlatlaro standartlari talablari. **Berilgan ISSN tartib raqami: 3060-4621**